

Par patēriņa cenām 2024. gada oktobrī

Cenu pārmaiņas šogad oktobrī zemākas nekā tas raksturīgs šim mēnesim

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2024. gada oktobrī, salīdzinot ar septembri, patēriņa cenu līmenis pieauga par 0,2 %. Precēm tas pieauga par 0,3 %, bet pakalpojumiem – par 0,1 %.

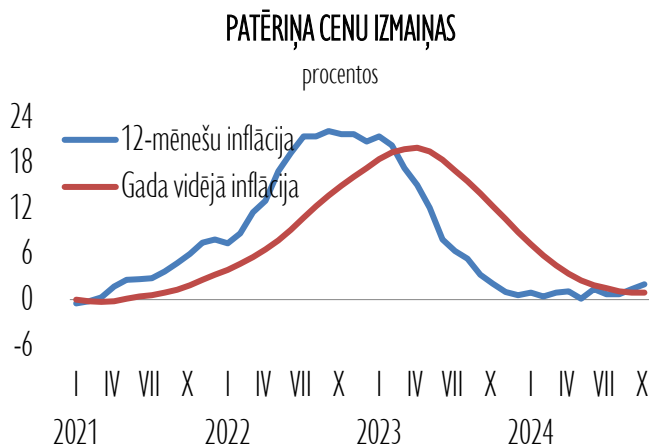
Oktobrim ir raksturīgs cenu kāpums, kas galvenokārt ir saistīts ar sezonāliem faktoriem. Šogad oktobrī pieaugums bija mērenāks nekā bija novērots šajā mēnesī gados pirms Covid-19 un energocenu krīzes (kāpums par 0,4-0,8%), ko lielā mērā ietekmēja mēnesim neraksturīgs cenu kritums apģērbiem un apaviem.

Lielākā palielinošā ietekme oktobrī bija cenu kāpumam pārtikai, kas bija straujākais kopš 2007. gada, neskaitot cenu kāpumu 2022.gadā, kad pārtikas cenas strauji pieauga visos gada mēnešos. Šogad oktobrī cenas pārtikai pieauga par 1,6 %, kas kopējo cenu līmeni palielināja par 0,4 procentpunktiem. Lielākā ietekme oktobrī sezonālu faktoru ietekmē bija cenu kāpumam svaigiem dārzeņiem un svaigiem augļiem. Cenas būtiski pieauga arī maizei, mājputnu gaļai, svaigām zivīm, pienam un sviestam. Savukārt lielākā samazinošā ietekme bija cenu kritumam kartupeļiem un cukuram.

Jāatzīmē, ka arī pārtikas produktu cenas pasaulē oktobrī turpināja pieaugt – mēneša laikā par 2 %, bet gada laikā – salīdzinot ar 2023. gada septembri, tām bija vērojams kāpums par 5,5 %. Oktobrī pieauga visu galveno pārtikas produktu grupu cenu indeksi, izņemot gaļu. Kopējā cenu indeksa kāpumu oktobrī galvenokārt noteica straujš augu eļļu cenu indeksa kāpums. Tas pieauga piekto mēnesi pēc kārtas, sasniedzot divu gadu augstāko līmeni, ko galvenokārt veicināja bažas par zemāku, nekā gaidīts, ražošanas apjomu, kas sakrīt ar paredzamo sezonālo ražošanas kritumu galvenajās ražotājvalstīs. Pēc straujāka kāpuma iepriekšējā mēnesī oktobrī mērenāk pieauga cukura, piena produktu un graudaugu cenu indeksi. Cukura cenu indeksa kāpumu turpināja noteikt bažas par ražošanas perspektīvām 2024./2025. gadam Brazīlijā pēc ilgstošiem sausiem laikapstākļiem. Piena produktu cenu indeksa kāpumu oktobrī veicināja siera un sviesta cenu kāpums, ko noteica lielais pieprasījums, ierobežotie krājumi un sezonāli zemā piena ražošana Rietumeiropā. Turpretim vājais pieprasījums pēc importa pasaulē un pieaugošā sezonālā piena ražošana Okeānijā samazināja piena pulvera cenas. Otro mēnesi pēc kārtas oktobrī pieauga kviešu cenas, galvenokārt atspoguļojot bažas par nelabvēlīgiem laikapstākļiem, kas ietekmē ziemāju sējumus lielākajās ziemeļu puslodes eksportētājvalstīs, turklāt augšupvērstu spiedienu uz cenām radīja arī neoficiāla cenu minimuma atkārtota ieviešana Krievijā un pieaugošā spriedze Melnās jūras reģionā. Savukārt cenu indekss oktobrī nedaudz samazinājās gaļai, ko noteica straujāks cenu kritums cūkgaļai, pieaugot kaušanai Rietumeiropā vāja vietējā un ārējā pieprasījuma apstākļos. Mājputnu gaļas cenas nedaudz samazinājās, ko ietekmēja lielākas eksporta piegādes no pasaules lielākajiem ražotājiem. Aitu gaļas cenas praktiski nemainījās, jo augošais pieprasījums pasaulē kompensēja jaunās sezonas piegāžu pieaugumu no Okeānijas, bet mēreni pieauga liellopu gaļas cenas spēcīgāku starptautisko iepirkumu dēļ.

Pēc krituma iepriekšējos divos mēnešos oktobrī cenas pieauga degvielai par 2,2 %, kas kopējo patēriņa cenu līmeni palielināja par 0,1 procentpunktu. Cenas straujāk pieauga dīzeļdegvielai.

Arī *Brent* naftas vidējā mēneša cena oktobrī, salīdzinot ar septembri, pieauga – par 4 %, bet oktobra beigās, salīdzinot ar septembra beigām, *Brent* naftas cena bija pieaugusi par 2 %. Naftas cenas oktobrī piedzīvoja straujas svārstības, *Brent* naftas cenai mēneša sākumā pieaugot līdz 81 ASV dolāram par barelu, bet mēneša beigās noslīdot līdz 71-73 ASV dolāriem par barelu, kas bija saistīts ar pieaugošajiem ģeopolitiskajiem riskiem Tuvajos Austrumos, lai gan Izraēlas atbildes pasākumi bija atturīgāki un samērīgāki, nekā tirgi baidījās, radot cerības uz turpmāku reģionālā konflikta deeskalāciju.

Naftas cenu ietekmēja arī vājas ekonomiskās aktivitātes pazīmes lielākajā patērētājā Ķīnā, datiem norādot uz rūpniecības peļņas samazināšanos, neskatoties uz nesenajiem valdības stimuliem. Tirdzniecības dalībnieki vēroja arī iespējamās OPEC+ naftas ieguves korekcijas un ASV vēlēšanu sekas.

Pakalpojumiem cenas oktobrī atkal nedaudz pieauga pēc neliela krituma iepriekšējā mēnesī. Pieaugums bija par 0,1 %, kas kopējo patēriņa cenu līmeni būtiski neietekmēja. Pakalpojumu sektorā lielākā palielinošā ietekme oktobrī bija cenu kāpumam pasažieru aviopārvadājumiem. Savukārt lielākā samazinošā ietekme, noslēdzoties siltajai sezonai, bija cenu kritumam izmitināšanas pakalpojumiem.

Lielākā samazinošā ietekme oktobrī akciju ietekmē bija cenu kritumam personīgās higiēnas precēm un skaistumkopšanas līdzekļiem par 9,3 %, kas kopējo cenu līmeni samazināja par 0,2 procentpunktiem.

Liela ietekme oktobrī bija arī ar mājokli saistīto energoresursu cenu kritumam, kas kopā kopējo patēriņa cenu līmeni samazināja par 0,1 procentpunktu. Lielākā ietekme bija cenu kritumam siltumenerģijai – par 2,1 %, ko ietekmēja siltumenerģijas tarifu samazināšana vairākās pašvaldībās. Aptuveni divās trešdaļās apdzīvoto vietu, kur siltumapgādi nodrošina regulēti pakalpojumu sniedzēji, siltumenerģijas tarifi oktobrī kļuva zemāki nekā tie bija gadu iepriekš. Savukārt cietajam kurināmajam cenas pieauga – par 2,3 %, ko noteica pieprasījuma pieaugums pēc kurināmā saistībā ar apkures sezonas sākumu. Cenas ļoti mēreni pieauga arī elektroenerģijai – par 0,3 %, bet dabasgāzei saglabājās nemainīgas.

Oktobrī bija vērojams neliels (par 0,8 %), bet mēnesim neraksturīgs cenu kritums apģērbiem un apaviem, ko visdrīzāk ietekmēja zemais pieprasījums. Iepriekš vienīgais vērotais cenu kritums apģērbiem un apaviem šajā mēnesī bija 2021. gadā Covid-19 izplatību ierobežojošo pasākumu dēļ.

2024. gada oktobrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada oktobri, patēriņa cenas pieauga par 2 %. Gada vidējā inflācija bija 0,9 %.

Arī turpmāk galvenā ietekme uz cenu izmaiņām joprojām būs saistīta ar energoresursu un pārtikas cenu svārstībām pasaulē, kā arī to noteiks globālā attīstība. Vienlaikus inflāciju Latvijā ietekmē dažādi piedāvājuma puses faktori saistībā ar nodokļu un tarifu pārskatīšanu, kā arī pieprasījuma puse, ko veicina atalgojuma kāpums. Kopumā 2024. gadā vidējā gada inflācija sagaidāma 1,2 % robežās.